

DIDAKTIK TIZIM SIFATIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA UMUMRIVOJLANTIRUVCHI MASHQLAR

B.Y.Xaydarov

Jismoniy madaniyat fakulteti

Sport o'yinlari kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ilmiy-tadqiqot ishimizning didaktik tizimida umumiyrivojlantiruvchi mashqlarni o'rgatishning maqsadlari, o'quvchilarning mustaqil bajarish ko'nikmalarini egallash, ta'lim mazmuni, ta'lim uslub va vositalari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: didaktik, ta'lim maqsadi, bilim mazmuni, ta'lim usullari, didaktik vositalar, o'rganish natijalari va baholash usullari, o'qituvchining pedagogik faoliyati, o'quvchining o'quv faoliyati, ta'limni tashkil etish shakllari, didaktik pozitsiyalar.

Didaktika - o'qitish, tarbiyalash va o'rganish qonuniyatlari haqidagi fan sohasi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil bajara olish malakalarini umumrivojlantiruvchi mashqlar orqali rivojlantirish tizimining didaktik tizimining asosiy masalasi umumrivojlantiruvchi mashqlarini o'rgatish va mustaqil bajarish malakalarini shakllantirish uchun o'quv materialining mazmunidir. Shu munosabat bilan o'quv materialini tanlash va saralashning talab va mezonlarini, boshlang'ich sinf o'quvchilarida umumrivojlantiruvchi mashqlarini mustaqil bajarish malakalarini shakllantirish tamoyillarini belgilash muhim o'rin tutadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil bajara olish umumlashtirish mashqlari orqali shakllantirish jarayoni tizim sifatida e'tirof etiladi. Buning uchun tizim va "didaktik tizim"ning mohiyatiga to'xtalib o'tish zarur.

Tizim - bu alohida elementlarning aloqasi bo'lib, munosabatlarni yaratadi va shu bilan qandaydir birlikni tashkil qiladi [1]. Bizning tadqiqot ishimizni ko'rib chiqsak, uning natijasida tizim nazariyasi nuqtai nazaridan taklif qilingan metodologiya ochiq tizimga tegishli ekanligini ta'kidlaymiz. Axir, ochiq tizimning xususiyati "u o'zi xizmat qiladigan muhitning vositalari hisobiga kengayish qobiliyatiga ega".

U taklif etilayotgan uslubiy tizimni vaqt o'tishi va zamonaviy talablar o'zgarishi bilan birga yangilanadigan va moslashtiriladigan tizim bo'lishini qo'llab-quvvatlaydi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil bajara olish umumlashtirish mashqlari orqali rivojlantirish jarayoni bevosita ta'lim va tarbiya sohasi bilan bog'liq bo'lganligi uchun u didaktik tizim sifatida tasniflanadi. Didaktik tizim - ta'lim va tarbiya tizimi bo'lib, uning tarkibi murakkab, asosiy elementlari (o'qituvchining) o'qitish, ta'lim va (o'quvchi) ta'lim va tarbiyasidir. Didaktik tizimning tarkibiy elementlari harakatchan bo'lsa-da, uning tarkibiy qismlari barqarordir.

Asosiy komponentlar:

- ta'lim maqsadi;
- bilim mazmuni;

- ta'lim/ta'lim usullari;
- didaktik vositalar;
- o'rganish natijalari va baholash usullari;
- o'qituvchining pedagogik faoliyati;
- o'quvchining o'quv faoliyati;
- ta'limni tashkil etish shakllari;
- didaktik pozitsiyalar;
- ta'limni tashkil etuvchi boshqa didaktik shartlar.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil bajara olish umumlashtirish mashqlari orqali shakllantirish jarayoni jismoniy tarbiya jarayonining bir tarmog'i, jismoniy tarbiya jarayonidir.

Biz taklif etayotgan metodikamizning sifati boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil ravishda mustaqil ta'lim olishga o'rgatish jarayonini tashkil etishning shakl va didaktik tamoyillari, strategiyalari, uslublari va texnologiyalarini belgilash hamda ularning o'rni va vazifalarini tizimli ravishda tavsiflash orqali ta'minlanadi va mo'ljallangan natijaga erishiladi.

O'quv maqsadi - o'quv jarayonini tashkil etish va boshqarish tamoyilidir. Ta'lim maqsadidan kelib chiqib, ta'lim mazmuni saralanadi, uni o'zlashtirishning usul va usullari to'planadi, o'quv jarayonini (dars va boshqalar) tashkil etish shakllari aniqlanadi. Ta'lim maqsadi universal, ijtimoiy guruh va individual mazmunni o'z ichiga olishi kerak. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining umumrivojlantiruvchi mashqlar orqali mustaqil bajara olishshakllantirish jarayoni bizning tarbiyaviy maqsadimiz sifatida belgilangan.

Bu maqsadni amalga oshirish uchun didaktik talablarga javob beradigan va boshlang'ich sinflarning yosh xususiyatlariga ko'ra maxsus tanlab olinadigan va aniqlangan ta'lim mazmunini tanlash va saralash zarur.

Ta'lim mazmuni I.P. Podlasiy ta'rifiga ko'ra, "yosh avlodga nimani o'rgatish kerakligi haqidagi savolga aniq javob. Ta'lim mazmuni - bu ma'lum bir ta'lim muassasasida o'qitish uchun tanlangan bilim va ko'nikmalarning o'ziga xos tizimidir" [2]. Ma'lumki, bilimning haqiqiy mazmuni undan foydalanadigan kontingentga bog'liq. Ta'lim mazmuni kimga mo'ljallanganligiga qarab o'ziga xos bo'ladi. Maqsadlar qo'yiladi va ularga erishish yo'llari faqat aniq belgilangan ta'lim mazmuni orqali belgilanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining umumrivojlantiruvchi mashqlar orqali mustaqil bajara olishrivojlantirish uchun maxsus ta'lim mazmunini tanlash va aniq mavzularni saralashda boshlang'ich sinflar uchun "Jismoniy tarbiya" o'quv dasturi [3] rahbarlik qiladi.

Ushbu ta'lim dasturida tanlangan ta'lim mazmunini o'zlashtirishning afzalliklari qayd etilgan. "Jismoniy ta'lim-tarbiya:

- ijtimoiy bo'lgan jismoniy va ma'naviy salomatlik uchun poydevor qo'yadi ko'nikmalarni rivojlantirishga, shaxsiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi;

- talabalarni jismoniy va ruhiy salomatligini tushunish va mustahkamlashga undaydi;

- jismoniy tarbiya va sport sohasidagi nazariy bilimlar amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun sharoit yaratadi;

- o'quvchilarning harakat ko'nikmalarini rivojlantiradi, xususan, ularda chidamlilik, chaqqonlik, kuchlilik, epchillik va moslashuvchanlikni rivojlantirishga ta'sir qiladi;

- o'quvchilarda vatanga muhabbat, bir-birini hurmat qilish, jamoada ishlash ko'nikmalari, mas'uliyat va o'zaro munosabat tuyg'ularini shakllantirish.

tushunishni tarbiyalaydi;

-o'quvchilarning o'z hayotida sog'lom turmush tarziga rioya qilishlari uchun va o'rganilgan jismoniy harakat ko'nikmalarini kelajakda qo'llashni rag'batlantiradi;

- umumiy insoniyat madaniyatining bir qismi sifatida jismoniy tarbiya faniga oid o'quvchilarda o'z qarashlarini shakllantirish va bu sohadagi bilimlarini rivojlantirish imkonini beradi.

O'quv rejasida shunday deyilgan: «Harakat orqali» tarbiya o'quvchilarning dars davomida jismoniy mashqlarni o'rganish va bajarish natijasida bilim va tushunchalarni egallashini ko'rib chiqadi. Buni texnik ta'lim deyish mumkin. Bunday bilimlar bolalarda yoshligidanoq shakllantirilishi kerak, bunda jismoniy tarbiya tajribasini to'liq o'tkazish orqali o'z tushunchalari, texnikasi va qoidalarini yaratish imkoniyatini beradi. Harakat "jarayonida" ta'lim ko'nikmalarni egallash bilan bevosita bog'liq (amaliy bilim) va harakat faoliyatida ongli va muvaffaqiyatli ishtirok etish qobiliyati.

Bu usul individual afzalliklarga ega bo'lgan jismoniy mashqlarni o'z ichiga oladi va o'quvchilarning jismoniy faoliyatda ongli ravishda ishtirok etishi natijasida egallagan bilim, tushuncha va ko'nikmalar kontekstida foydalidir (masalan, mushaklar, tendonlar va nervlarni faollashtirish orqali kinestetik o'rganish; ba'zilar uchun). jismoniy mashqlar zaruriy tayyorgarlik talablari va salomatlik holati haqida o'ylash)" [2; 50].

Xulosa qilib aytganda, dastur bundan tashqari quyidagi bo'limlarni o'z ichiga oladi: "Harakatchanlik va ishonch", "Harakat ko'nikmalari orqali ijodiy fazilatlar va tanqidiy fikrlash", "Harakat faoliyati kontekstida munosabatlar va ijtimoiy ko'nikmalar", "Salomatlik, jismoniy tayyorgarlik va o'zini o'zi qadrlash. ". Bu yaqqol ko'rsatib turibdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining jismoniy madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish umumiy madaniy rivojlanish doirasida amalga oshiriladi.

ADABIYOTLAR:

1. Falsafiy ensiklopedik lug'at. - Olmaota: Falsafa, siyosatshunoslik va din instituti, 2013. - 527 b.

2. Подласый И.П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов: учебное пособие для вузов. – М.: Владос-пресс, 2004. – 365 с.

3. Бабанский Ю.К. Педагогика. – М.: Просвещение, 1988. – 479 с
4. Khaydarov, B. Y. (2021). The meaning and methods of determining the composition of the human body. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(10), 1085-1089.
5. Voxodirjon, X. (2022). O DAM TANA TUZILISHINI TAXLIL QILISH. IJODKOR O'QITUVCHI, 2(20), 108-114.
6. Хайдаров, Б., & Алижонова, Д. (2022). ЖИСМОНИЙ СИФАТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВА УНИ ГИМНАСТИК МАШҚЛАР ТЕХНИКАСИГА ТАЪСИРИ. IJODKOR O'QITUVCHI, 2(20), 104-107.
7. Хайдаров, Б., & Алижонова, Д. ЖИСМОНИЙ СИФАТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВА УНИ ГИМНАСТИК МАШҚЛАР ТЕХНИКАСИГА ТАЪСИРИ. MATERIALLARI TO 'PLAMI, 112.
8. Yuldashov, I., Parpiev, O., Makhmutaliev, A., Tukhtanazarov, I., & Umaralievich, K. U. (2021). Pedagogical bases of formation of physical culture and social culture in Youth. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(11), 54-58.
9. Makhmutaliev, A. (2022). DEVELOPMENT OF PHYSICAL CULTURE AND PHYSICAL CULTURE AS A FACTOR OF PHYSICAL MATURITY. *Research Focus*, 1(4), 300-303.
10. Makhmutaliev, A. (2022). The endurance of young athletes development. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(2), 6-10.
11. Махмуталиев, А., Тухтаназаров, И., & Файратжон, Ф. (2022). ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯНИНГ ТАВСИФИ ВА ТАСНИФЛАРИ. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(Special Issue 2), 216-221.
12. Makhmutaliev, A. M., & Tukhtanazarov, I. U. (2020). STUDY OF INDIVIDUAL-TYPIC ONTOGENETIC CHARACTERISTICS OF SPORTS CHILDREN. In *Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества* (pp. 84-86).
13. Юлдашов, И., Парпиев, О., & Абдурахмонов, Ш. (2022). Жисмоний Тарбия Таълимида Спорт Ифодаси. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(Special Issue 2), 222-225.
14. Yuldashov, I., Umaralievich, K. U., Goynazarov, G., & Abdurakhmonov, S. (2021). Innovative development strategy in the field of sports and the basics of its organization. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 11(11), 48-53.
15. Yuldashov, I., Parpiev, O., Makhmutaliev, A., Tukhtanazarov, I., & Umaralievich, K. U. (2021). Pedagogical bases of formation of physical culture and social culture in Youth. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(11), 54-58.